

॥ नक्षत्रसूक्तम् ॥

(तैत्तिरीय ब्राह्मणे अष्टकम् - ३/प्रश्नः - १)

(तैत्तिरीय संहितायां काण्डम् - ३/प्रपाठकः - ५/अनुवाकः - १)

अ॒ग्निर्नः॑ पा॒तु कृ॒त्तिकाः॑। नक्ष॑त्रं दे॒वमिन्द्रि॑यम्। इ॒दमा॑सां
विच॑क्ष॒णम्। ह॒विरा॒सं जु॑होत॒न। यस्य॑ भा॒न्ति र॒श्मयो॑ यस्य॑
के॒तवः॑। यस्ये॒मा वि॒श्वा भुव॑नानि॒ सर्वा॑। स कृ॒त्तिकाभि॑-
र॒भिसं॑वसानः। अ॒ग्निर्नो॑ दे॒वः सु॑वि॒ते द॑धातु॥१॥

प्र॒जाप॑ते रोहि॒णी वे॑तु॒ पत्नी॑। वि॒श्वरू॑पा बृ॒हती चि॒त्रभा॑नुः।
सा नो॑ य॒ज्ञस्य॑ सु॒वि॒ते द॑धातु। यथा॑ जी॒वेम॑ श॒रदः॑ स॒वीराः॑।
रोहि॒णी दे॒व्युद॑गात्पु॒रस्ता॑त्। वि॒श्वा रू॒पाणि॑ प्र॒तिमो॑द॒माना॑।
प्र॒जाप॑तिः॑ ह॒विषा॑ व॒र्धय॑न्ती। प्रि॒या दे॒वाना॑मुप॑यातु
य॒ज्ञम्॥२॥

सोमो॑ रा॒जा मृ॒गशी॑रू॒षेण॑ आ॒गन्। शि॒वं नक्ष॑त्रं प्रि॒यम॑स्य॒
धा॒म। आ॒प्याय॑मानो बहु॒धा जने॑षु। रे॒तः प्र॒जां यज॑माने
दधातु। यत्ते॑ नक्ष॑त्रं मृ॒गशी॑रू॒षमस्ति॑। प्रि॒यः रा॑जन् प्रि॒यत॑मं
प्रि॒याणा॑म्। तस्मै॑ ते सोम॑ ह॒विषा॑ वि॒धेम। शं न॑ ए॒धि द्वि॒पदे॑
शं चतु॑ष्पदे॥३॥

आर्द्रयां रुद्रः प्रथमा न एति। श्रेष्ठो देवानां पतिरघ्नियानाम्।
 नक्षत्रमस्य हविषा विधेम। मा नः प्रजाः रीरिषन्मोत
 वीरान्। हेती रुद्रस्य परिणो वृणक्तु। आर्द्रा नक्षत्रं
 जुषताः हविर्नः। प्रमुञ्चमानौ दुरितानि विश्वा। अपाघशः
 सन्नुदतामरातिम्॥४॥

पुनर्नो देव्यदितिः स्पृणोतु। पुनर्वसू नः पुनरेतां यज्ञम्। पुनर्नो
 देवा अभियन्तु सर्वे। पुनः पुनर्वो हविषा यजामः। एवा
 न देव्यदितिरनर्वा। विश्वस्य भर्त्री जगतः प्रतिष्ठा। पुनर्वसू
 हविषा वर्धयन्ती। प्रियं देवानामप्येतु पार्थः॥५॥

बृहस्पतिः प्रथमं जायमानः। तिष्यं नक्षत्रमभि सम्बभूव। श्रेष्ठो
 देवानां पृतनासु जिष्णुः। दिशोऽनु सर्वा अभयं नो अस्तु।
 तिष्यः पुरस्तादुत मध्यतो नः। बृहस्पतिर्नः परिपातु पश्चात्।
 बार्धेतां द्वेषो अभयं कृणुताम्। सुवीर्यस्य पतयः स्याम॥६॥

इदः सर्पेभ्यो हविरस्तु जुष्टम्। आश्रेषा येषामनुयन्ति
 चेतः। ये अन्तरिक्षं पृथिवीं क्षियन्ति। ते नः सर्पासो
 हवमागमिष्ठाः। ये रोचने सूर्यस्यापि सर्पाः। ये दिवं
 देवीमनुसञ्चरन्ति। येषामाश्रेषा अनुयन्ति कामम्। तेभ्यः

स॒र्पेभ्यो॒ मधु॑मञ्जुहोमि॥७॥

उप॑हृताः पि॒तरो॒ ये म॒घासु॑। मनो॑जवसः सु॒कृतः॑ सु॒कृत्याः।
ते नो॒ नक्ष॑त्रे हव॒माग॑मिष्ठाः। स्व॒धाभि॑र्यज्ञं प्रय॑तं जुष॒न्ताम्।
ये अ॒ग्निद॒ग्धा येऽन॑ग्निद॒ग्धाः। येऽमुं॑ लो॒कं पि॒तरः॑ क्षि॒यन्ति॑।
या॑श्च॒ वि॒द्वया॑ उ॒ च न॒ प्रवि॒द्म। म॒घासु॑ य॒ज्ञश्च॑ सु॒कृतं॑
जुष॒न्ताम्॥८॥

गवा॑ पतिः फल्गु॑नीनामसि॒ त्वम्। तद॑र्यमन् वरुणमित्र॒
चारु॑। तं त्वा॑ व॒यश्च॑ स॒नितार॑श्च॒ सनी॑नाम्। जी॒वा जीव॑न्तमुप॒
संवि॑शेम। येने॒मा वि॒श्वा भुव॑नानि॒ सञ्जि॑ता। यस्य॑ दे॒वा
अ॒नुसं॑यन्ति॒ चेतः॑। अ॒र्यमा॑ राजा॒ऽजर॑स्तु वि॒ष्मान्।
फल्गु॑नीनामृष॒भो रौर॑वीति॥९॥

श्रेष्ठो॑ दे॒वानां॑ भगवो भगासि। तत्त्वा॑ विदुः फल्गु॑नीस्तस्य॑
वि॒त्तात्। अ॒स्मभ्य॑ क्ष॒त्रम॒जरश्च॑ सु॒वीर्य॑म्। गोम॒दश्च॑वदुप॒सन्नु॒-
दे॒ह। भगो॑ ह दा॒ता भग॑ इत्प्र॑दा॒ता। भगो॑ दे॒वीः
फल्गु॑नीरावि॒वेश। भग॑स्येत्तं प्र॑स॒वं ग॑मेम। यत्र॑ दे॒वैः स॑ध॒मादं॑
मदे॑म॥१०॥

आया॑तु दे॒वः संवि॒तोप॑यातु। हि॒र॒ण्यये॑न सुवृ॒ता रथे॑न। वह॒न्

हस्तः सुभगं विद्वानापंसम्। प्रयच्छन्तं पपुंरिं पुण्यमच्छ।
 हस्तः प्रयच्छ त्वमृतं वसीयः। दक्षिणेन प्रतिगृभ्णीम एनत्।
 दातारमद्य सविता विदेय। यो नो हस्ताय प्रसुवाति
 यज्ञम्॥११॥

त्वष्टा नक्षत्रमभ्येति चित्राम्। सुभगं संसं युवतिः
 रोचमानाम्। निवेशयन्नमृतान्मर्त्यांश्च। रूपाणि पिंशन्
 भुवनानि विश्वा। तन्नस्त्वष्टा तदु चित्रा विचष्टाम्। तन्नक्षत्रं
 भूरिदा अस्तु मह्यम्। तन्नः प्रजां वीरवतीः सनोतु। गोभिर्नो
 अश्वैः समनक्तु यज्ञम्॥१२॥

वायुर्नक्षत्रमभ्येति निष्णाम्। तिग्मशृङ्गो वृषभो रोरुवाणः।
 समीरयन् भुवना मातरिश्वा। अप द्वेषांसि नुदतामरातीः।
 तन्नो वायुस्तदु निष्णा शृणोतु। तन्नक्षत्रं भूरिदा अस्तु मह्यम्।
 तन्नो देवासो अनुजानन्तु कामम्। यथा तरेम दुरितानि
 विश्वा॥१३॥

दूरमस्मच्छत्रवो यन्तु भीताः। तदिन्द्राग्नी कृणुतां तद्विशाखे।
 तन्नो देवा अनुमदन्तु यज्ञम्। पश्चात् पुरस्तादभयं नो अस्तु।
 नक्षत्राणामधिपत्नी विशाखे। श्रेष्ठाविन्द्राग्नी भुवनस्य गोपौ।

विषूचः शत्रून्पबाधमानौ। अप॒ क्षुधं॑ नुदतामरा॑तिम्॥१४॥
 पूर्णा प॒श्चादु॒त पूर्णा पुरस्ता॑त्। उन्म॑ध्यतः पौ॑र्णमासी जि॑गाय।
 तस्यां दे॒वा अधि॑संवसन्तः। उ॒त्तमे॑ नाकं इ॒ह मा॑दयन्ताम्।
 पृ॒थ्वी सु॒वर्चा यु॒वतिः स॒जोषाः॑। पौ॒र्णमा॒स्युद॑गाच्छोभ॑माना।
 आ॒प्याय॑यन्ती दुरि॒तानि॑ वि॒श्वा। उ॒रुं दु॒हां यज॑मानाय
 य॒ज्ञम्॥१५॥

ऋ॒द्ध्यास्मि॑ ह॒व्यैर्नम॑सोप॒सद्य॑। मि॒त्रं दे॒वं मि॒त्रधे॑यं नो अस्तु।
 अ॒नूरा॒धान् ह॒विषा॑ व॒र्धय॑न्तः। श॒तं जी॑वेम श॒रदः॑ सर्वा॑राः।
 चि॒त्रं नक्ष॑त्रमुद॑गात्पुरस्ता॑त्। अ॒नूरा॒धा स इति॑ यद्वद॑न्ति।
 तन्मि॒त्र ए॒ति प॒थिभि॑र्दे॒वयानैः॑। हि॒र॒ण्ययै॑र्वित॑तैरन्तरि॑क्षे॥१६॥
 इन्द्रो॑ ज्ये॒ष्ठामनु॑ नक्ष॑त्रमेति। यस्मि॑न् वृ॒त्रं वृ॒त्र तू॒र्ये त॒तार॑।
 तस्मि॑न्वयम॒मृतं॑ दु॒हांनाः॑। क्षुधं॑ तरेम॒ दुरि॑तिं दुरि॑ष्टिम्।
 पु॒र॒न्द॒राय॑ वृष॒भाय॑ धृ॒ष्णवे॑। अषा॑ढाय॒ सह॑मानाय मी॒ढुषे॑।
 इन्द्रा॑य ज्ये॒ष्ठा मधु॑म॒द्दुहांना॑। उ॒रुं कृ॑णोतु॒ यज॑मानाय
 लो॒कम्॥१७॥

मूलं॑ प्र॒जां वी॒रव॑र्तीं विदेय। परा॑च्येतु॒ नि॒र्ऋ॑तिः परा॒चा।

गोभिर्नक्षत्रं पशुभिः समं तत् । अहर्भूयाद्यजमानाय मह्यम् ।
 अहर्नो अद्य सुविते दधातु । मूलं नक्षत्रमिति यद्वदन्ति । परांचीं
 वाचा निर्ऋतिं नुदामि । शिवं प्रजायै शिवमस्तु मह्यम् ॥ १८ ॥
 या दिव्या आपः पयसा सम्बभूवुः । या अन्तरिक्ष उत
 पार्थिवीर्याः । यासामषाढा अनुयन्ति कामम् । ता न आपः
 शङ् स्योना भवन्तु । याश्च कूप्या याश्च नाद्याः समुद्रियाः ।
 याश्च वैशन्तीरुत प्रासचीर्याः । यासामषाढा मधु भक्षयन्ति ।
 ता न आपः शङ् स्योना भवन्तु ॥ १९ ॥

तन्नो विश्वे उप शृण्वन्तु देवाः । तदषाढा अभिसंयन्तु यज्ञम् ।
 तन्नक्षत्रं प्रथतां पशुभ्यः । कृषिर्वृष्टिर्यजमानाय कल्पताम् ।
 शुभ्राः कन्या युवतयः सुपेशसः । कर्मकृतः सुकृतो वीर्यावतीः ।
 विश्वान् देवान् हविषा वर्धयन्तीः । अषाढाः काममुपयान्तु
 यज्ञम् ॥ २० ॥

यस्मिन् ब्रह्माभ्यजयत्सर्वमेतत् । अमुं च लोकमिदमूच सर्वम् ।
 तन्नो नक्षत्रमभिजिद्विजित्य । श्रियं दधात्वहणीयमानम् ।
 उभौ लोकौ ब्रह्मणा सञ्जितेमौ । तन्नो नक्षत्रमभिजिद्विचष्टाम् ।
 तस्मिन्वयं पृतनाः सञ्जयेम । तन्नो देवासो अनुजानन्तु

कामम्॥२१॥

शृण्वन्ति श्रोणाममृतस्य गोपाम्। पुण्यामस्या उपशृणोमि
वाचम्। महीं देवीं विष्णुपत्नीमजूर्याम्। प्रतीचीं मेनां
हविषा यजामः। त्रेधा विष्णुरुरुगायो विचक्रमे। महीं दिवं
पृथिवीमन्तरिक्षम्। तच्छ्रोणैति श्रवं इच्छमाना। पुण्यं श्लोकं
यजमानाय कृण्वती॥२२॥

अष्टौ देवा वसवः सोम्यासः। चतस्रो देवीरजराः श्रविष्ठाः। ते
यज्ञं पान्तु रजसः पुरस्तात्। संवत्सरीणममृतं स्वस्ति। यज्ञं
नः पान्तु वसवः पुरस्तात्। दक्षिणतोऽभियन्तु श्रविष्ठाः। पुण्यं
नक्षत्रमभि संविशाम। मा नो अरातिरघशः साऽगन्त॥२३॥

क्षत्रस्य राजा वरुणोऽधिराजः। नक्षत्राणां शतभिषग्वसिष्ठः।
तौ देवेभ्यः कृणुतो दीर्घमायुः। शतं सहस्रां भेषजानि
धत्तः। यज्ञं नो राजा वरुण उपयातु। तन्नो विश्वे अभि
संयन्तु देवाः। तन्नो नक्षत्रं शतभिषगजुषाणम्। दीर्घमायुः
प्रतिरद्धेषजानि॥२४॥

अज एकपादुदगात्पुरस्तात्। विश्वां भूतानि प्रति मोदमानः।
तस्य देवाः प्रसवं यन्ति सर्वे। प्रोष्ठपदासौ अमृतस्य गोपाः।

विभ्राजमानः समिधा न उग्रः। आऽन्तरिक्षमरुहदगुन्द्याम्।
तं सूर्यं देवमजमेकपादम्। प्रोष्ठपदासो अनुयन्ति
सर्वे॥ २५॥

अहिर्बुध्नियः प्रथमा न एति। श्रेष्ठो देवानामुत मानुषाणाम्।
तं ब्राह्मणाः सोमपाः सोम्यासः। प्रोष्ठपदासो अभिरक्षन्ति
सर्वे। चत्वार एकमभि कर्म देवाः। प्रोष्ठपदा स इति यान्
वदन्ति। ते बुध्नियं परिषद्यं स्तुवन्तः। अहिं रक्षन्ति
नमसोपसद्य॥ २६॥

पूषा रेवत्यन्वेति पन्थाम्। पुष्टिपती पशुपा वाजबस्त्यौ।
इमानि हव्या प्रयता जुषाणा। सुगैर्नो यानैरुपयातां यज्ञम्।
क्षुद्रान् पशून् रक्षतु रेवती नः। गावो नो अश्वाः अन्वेतु पूषा।
अन्नं रक्षन्तौ बहुधा विरूपम्। वाजं सनुतां यजमानाय
यज्ञम्॥ २७॥

तदश्विनावश्वयुजोपयाताम्। शुभङ्गमिष्ठौ सुयमैभिरश्वैः। स्वं
नक्षत्रं हविषा यजन्तौ। मध्वासम्पृक्तौ यजुषा समन्तौ।
यौ देवानां भिषजौ हव्यवाहौ। विश्वस्य दूतावमृतस्य
गोपौ। तौ नक्षत्रं जुजुषाणोपयाताम्। नमोऽश्विभ्यां

कृणुमोऽश्वयुग्भ्याम्॥२८॥

अपं पाप्मानं भरणीर्भरन्तु। तद्यमो राजा भगवान् विचष्टाम्।
लोकस्य राजा महतो महान् हि। सुगं नः पन्थामभयं
कृणोतु। यस्मिन्नक्षत्रे यम एति राजा। यस्मिन्नेनमभ्यर्षिश्चन्त
देवाः। तदस्य चित्रं हविषा यजाम। अपं पाप्मानं
भरणीर्भरन्तु॥२९॥

निवेशनी सङ्गमनी वसूनां विश्वा रूपाणि वसून्त्यावेशयन्ती।
सहस्रपोषं सुभगा रराणा सा न आगन्वर्चसा संविदाना॥
यत्ते देवा अदधुर्भागधेयममावास्ये संवसन्तो महित्वा। सा नो
यज्ञं पिपृहि विश्ववारे रयिं नो धेहि सुभगे सुवीरम्॥३०॥